Commissie Eindtermen Accountantsopleiding

Postbus 242
2130 AE Hoofddorp
T (088) 496 04 21
E info@cea.nl
I www.cea.nl

Datum binnenkomst	: 29 oktober 2026	Referentie	: 26/MCEA/02062	Telefoon	: (088) 496 04 21
Bijlage(n)	:	Behandelaar	: Coen Bongers	E-mail	: info@cea.nl

Onderwerp **Reactie Deloitte - Reactie uitvoeringstoets conceptrapport eindtermen 2027**

De uitvoeringstoets bestaat uit het conceptrapport eindtermen 2027 en onderstaand formulier met een aantal vragen.

1.	**Biedt het conceptrapport voldoende handvatten voor een vertaling naar een opleidings- en toetsprogramma voor uw onderwijsinstelling, organisatie en/of stagebureau?**

Het conceptrapport biedt een bruikbaar inhoudelijk vertrekpunt. Wij ondersteunen de keuze voor themagerichte, meer conceptuele eindtermen en de ambitie om theorie en praktijk beter te verbinden. Die opzet kan ruimte geven om leeractiviteiten dichter bij de beroepspraktijk te organiseren.

Voor ons maakt het rapport echter nog onvoldoende duidelijk hoe alle betrokkenen de voorgestelde eindtermen gaan vertalen naar een bij alle kantoren en stagebureaus zo gelijkwaardig en eenduidig mogelijke wijze van begeleiding, bewijsvoering en beoordeling. Dat is wat ons betreft een essentiële vervolgstap om de kwaliteit van de accountantsopleiding (theorie en praktijk) te blijven waarborgen, en ervoor te zorgen dat de toetsing van zowel de theoretische opleiding als de praktijkopleiding op een voldoende eenduidige wijze plaatsvindt. In dit kader achten wij een blijvende belangrijke rol weggelegd voor de RPO om de operationele borging van de nieuwe eindtermen te verzorgen en monitoren, zoals de RPO deze rol ook tot heden voor de huidige eindtermen heeft ingevuld.

Onze wens was en is/blijft om flexibiliteit in de opleiding te combineren met duidelijke kwantitatieve ankers (zoals ECTS, praktijkuren, typen werkzaamheden, accreditatie van trainingen, etc.), waarbij we – als het accountantskantoor haar systeem voor kwaliteitsmanagement aantoonbaar op orde heeft (zoals via ISQM) – zoveel mogelijk gebruikmaken en steunen op de kwaliteitsmaatregelen die zijn getroffen voor beoordelings- en promotiebeleid. In het rapport is nu juist gekozen voor meer kwalitatieve normering:

- Wij zien graag dat wij voor de praktijkopleiding in het algemeen en het aantonen van het voldoen aan de CEA-eindtermen in het bijzonder, zoveel mogelijk gebruikmaken en steunen op de eisen en vastleggingen die wij al hebben voor ons beoordelings- en promotiebeleid. Daarin zijn bijvoorbeeld eisen opgenomen over een minimum aantal directe uren op jaarbasis, criteria opgenomen waaraan onze medewerkers per functieniveau en jaarlaag dienen te voldoen, verwachtingen beschreven wat een medewerker gezien functie en ervaring moet doen en kunnen, en kwaliteitseisen gesteld aan de werkzaamheden die medewerkers uitvoeren. Naast deze (vak)inhoudelijke eisen, kent ons beoordelings- en promotiebeleid ook eisen aan soft skills, zoals samenwerking in een team resp. met klanten, en de ontwikkeling van mondelinge en schriftelijke communicatievaardigheden.

In dit strak omlijnde beoordelings- en promotiebeleid is het naar ons idee passend, en afdoende onderbouwd en aangetoond dat wij medewerkers die het functieniveau van junior manager hebben bereikt als startbekwaam accountant aanmerken, en dus de praktijkopleiding van deze trainees als afgerond beschouwen.

Naar onze mening draagt dit voorstel voor de invulling van de CEA-eindtermen bij aan een aanzienlijke administratieve lastenvermindering, en ook een vermindering van de vastleggingen en rapportages voor de praktijkopleiding. Daarmee leidt dit tot een grote verbetering in de studeerbaarheid van de accountantsopleiding, zonder dat het ten koste gaat van de kwaliteit van de praktijkopleiding van aankomende accountants.

- Voor stagebureaus betekent de keus voor meer kwalitatieve normering in zijn algemeenheid dat de operationele borging van de nieuwe eindtermen een uitdaging gaat zijn. Hoe voorkomen we met elkaar dat de geboden flexibiliteit niet leidt tot interpretatieverschillen, (extra) beoordelings- en/of bewijslast of ongelijkwaardige theorie- resp. praktijkroutes tussen onderwijsinstellingen resp. stagebureaus onderling?
- Het rapport formuleert één geïntegreerde set eindtermen en vraagt dat tijdens de praktijkopleiding alle eindtermen ten minste eenmaal op startbekwaam niveau, onder supervisie en beoordeling van een accountant, zijn uitgevoerd. Daardoor moeten wij als stagebureau per trainee kunnen vaststellen welke praktijkervaring passend is, welk bewijs daarvoor volstaat, en op basis van welke criteria het vereiste eindniveau is aangetoond. Eén opdracht kan daarvoor voldoende bewijs bieden, mits de eigen bijdrage en het bereikte niveau van de trainee voldoende aantoonbaar en toetsbaar zijn. Daarbij lijkt het ons nog steeds noodzakelijk dat trainees niet alleen iedere eindterm één keer op startbekwaam niveau behalen, maar gedurende de gehele praktijkopleiding voldoende 'vlieguren' blijven maken.
- Wij verzoeken CEA, in afstemming met de RPO, NBA, stagebureaus en onderwijsinstellingen, vóór implementatie richtinggevende uitvoeringskaders beschikbaar te maken voor:
  - Een vertaling van eindtermen naar herkenbare beroepsactiviteiten en beoordelingscriteria, inclusief complexiteit en mate van zelfstandigheid;
  - De bewijsstandaard: wanneer één samenhangende opdracht meerdere eindtermen kan aantonen, wanneer aanvullend bewijs nodig is, en hoe herhaalde ontwikkeling wordt meegewogen;
  - De aansluiting tussen theoretische toetsing en praktijkbeoordeling: wat wisselen onderwijsinstellingen en stagebureaus uit, en hoe voorkomen zij dubbele beoordeling zonder dat vereiste praktijkervaring buiten beeld raakt;
  - De inrichting en beoordeling van zowel de theoretische landelijke examens (we verwachten een landelijke normering/norm) als het geïntegreerde mondelinge slotexamen.
- Wat is het vervolg? Wie gaat 'de handschoen oppakken' voor de stagebureaus voor de concrete invulling van de uitvoering van de praktijkopleiding en 'definitie' van 'kwaliteit' zodat beoordelingen voldoende uniform plaatsvinden?

Naar onze mening is een verdere uitwerking van deze zaken en beantwoording van de genoemde vragen noodzakelijk voordat de voorgestelde CEA-eindtermen geschikt zijn om in de praktijk mee aan de slag te gaan. Ons verzoek daarbij is om de ruimte in het curriculum te behouden, maar de ondergrens voor praktijkbewijs en beoordeling landelijk vergelijkbaar te maken, zodat zowel op het terrein van de theoretische als praktijkopleiding sprake is van een voldoende eenduidig en gelijkwaardig 'speelveld'.

2.	**Welke eventuele concrete knelpunten verwacht u bij de implementatie van de eindtermen 2027 voor uw organisatie**?

Wij voorzien vooral de volgende vijf knelpunten.

1. **Verschillende uitwerkingen door onderwijsinstellingen:** Trainees van één stagebureau volgen verschillende theoretische opleidingen. Zonder gezamenlijke afspraken over planning, toetsresultaten en bewijsvoering vergt ieder traject een afzonderlijke aansluiting op de praktijkopleiding. Wij vragen daarom om mede op basis van de 'pilots' bij de onderwijsinstellingen een gemene deler te bepalen en vervolgens te hanteren, zodat alle onderwijsinstellingen op eenzelfde wijze gaan werken.
2. **Kwalitatieve normering zonder voldoende beoordelingsankers:** Het loslaten van gedetailleerde kwantitatieve normen kan onnodige registratie verminderen, maar verschuift het zwaartepunt naar professioneel oordeel. Zonder richtinggevende criteria voor opdrachtbreedte, complexiteit, zelfstandigheid en bewijs kunnen stagebureaus dezelfde praktijkervaring verschillend waarderen. Wij vragen CEA en de RPO om gezamenlijk kalibratie en een herkenbare ondergrens voor beoordelingen mogelijk te maken.
3. **Administratieve belasting:** De eis om alle eindtermen in de praktijk aan te tonen kan, ondanks het beoogde verminderen van administratieve lasten, leiden tot een omvangrijker portfolio. Wij vragen expliciet ruimte voor één authentiek bewijsstuk dat meerdere eindtermen onderbouwt, mits de persoonlijke bijdrage en het bereikte niveau van de trainee navolgbaar zijn. Ook is duidelijkheid nodig over welke bestaande afzonderlijke reflecties en producten blijven bestaan, vervallen of kunnen worden samengevoegd, én welke andere wijzen van onderbouwing en verantwoording mogelijk zijn naast de (beroeps)producten.
4. **Inrichting van bijzondere praktijkroutes:** Niet iedere trainee kan elke vereiste beroepssituatie in het eigen team meemaken. Als voorbeeld noemen wij de aanscherping in de eisen voor overige assurance werkzaamheden: de huidige eis 'overige assurance werkzaamheden' is nu gesplitst in 'beoordelingsopdrachten' en 'andere assurance opdrachten'. De invulling hiervan is in de praktijk moeilijk uitvoerbaar. Voor de planning van opdrachten hebben wij tijdig criteria nodig voor inzet, begeleiding en bewijsvoering in die situaties. Hetzelfde geldt voor de praktische afbakening van 'minder complexe' objecten bij niet-wettelijke jaarrekeningcontroles in het MKB.

   Wat betreft de 'minder complexe' objecten bij niet-wettelijke jaarrekeningcontroles in het MKB maken wij nog een belangrijke kanttekening. Op voorhand is in onvoldoende mate vast te stellen of een object minder complex is. Juist bij 'kleinere' organisaties is, gelet op de specifieke omstandigheden, een hoogwaardige inzet van (controle)kennis en (controle)vaardigheden vereist.
5. **Overgang van lopende trajecten:** Zolang de overgangsregeling niet concreet is uitgewerkt, kunnen wij trainees en begeleiders onvoldoende duidelijkheid geven over al behaalde resultaten, bestaande portfolio's en de route bij vertraging door persoonlijke omstandigheden. Wij vragen publicatie van de regeling met voldoende voorbereidingstijd vóór de feitelijke invoering.

3.	**Welke mogelijkheden en uitdagingen ziet uw organisatie specifiek voor het begeleiden en beoordelen van trainees?**

De geïntegreerde eindtermen bieden de mogelijkheid feedback en beoordeling directer te verbinden aan echte beroepsactiviteiten. Zij kunnen ook helpen vaktechnische kennis, professioneel oordeel, ethisch handelen en reflectie in samenhang te bespreken. Dat vraagt wel een andere inrichting van de begeleiding: niet alleen vastleggen dát een

trainee aan een opdracht deelnam, maar beoordelen wat diegene zelf deed, hoe het oordeel tot stand kwam en welke mate van zelfstandigheid is bereikt.

Voor de uitvoerbaarheid vragen wij een gezamenlijke en eenduidige rolverdeling:
- De onderwijsinstelling is verantwoordelijk voor onderwijs en theoretische toetsing;
- Het accountantskantoor organiseert passende praktijkopdrachten en begeleiding;
- De praktijkbegeleider geeft ontwikkelingsgerichte feedback;
- De praktijkbeoordelaar beoordeelt het aangetoonde niveau; en
- Het stagebureau bewaakt de volledigheid en consistentie van het praktijktraject.

Wij verzoeken de RPO te verduidelijken hoe deze rollen aansluiten op haar kaders en toezicht, en hoe bevindingen tussen partijen worden gedeeld. Dit is een voorgestelde werkverdeling, geen vaststelling dat zij al zo is geregeld.

Concreet vergt dit tijd voor het selecteren van geschikte opdrachten, het bespreken en beoordelen van bewijsstukken, en het trainen en onderling afstemmen van begeleiders en beoordelaars. Wij vragen om voorbeelden van beoordeling van professionele reflectie en oordeelsvorming, en om verduidelijking wanneer meerdere beroepsactiviteiten met dezelfde opdracht kunnen worden aangetoond. De bewijsvoering moet hanteerbaar blijven voor zowel trainee, begeleider als beoordelaar.

4. Heeft u nog overige opmerkingen ten aanzien van de implementatie binnen uw organisatie?

- Wij vragen CEA om de inwerkingtreding, overgangsregeling en uitvoeringskaders als één samenhangend implementatievraagstuk te behandelen. Voor ons stagebureau zijn in het bijzonder beslisregels nodig voor lopende trajecten, de waardering van al goedgekeurde praktijkervaring en toetsproducten, en uitzonderlijke vertraging.
- Daarnaast vragen wij duidelijkheid over de toepassing van de nominale duur van de praktijkopleiding wanneer de voortgang tijdelijk wordt onderbroken, en over de verhouding tot eventuele bestaande mogelijkheden voor verkorting. Wij doen hiermee geen uitspraak dat zulke uitzonderingen of verkortingen onder de nieuwe eindtermen al zijn toegestaan.
- Verder verzoeken wij om vóór invoering van de nieuwe eindtermen met stagebureaus, onderwijsinstellingen, begeleiders en trainees te toetsen of de voorgestelde bewijs- en beoordelingswijze voldoende helder is, praktisch werkbaar is, daadwerkelijk minder administratieve lasten oplevert, en vergelijkbare uitkomsten geeft. In dit kader achten wij het wenselijk ook 'pilots' uit te voeren om bij zowel de onderwijsinstellingen als stagebureaus te toetsen of een en ander in de praktijk voldoende werkbaar, aantoonbaar en toetsbaar is.
- Onze steun voor de gekozen richting hangt niet direct af van een terugkeer naar urennormen, maar wel van voldoende duidelijkheid om kwaliteit, studeerbaarheid en gelijke beoordeling in de uitvoering te borgen. Naar ons idee zijn daarvoor op zijn minst een aantal kwantitatieve ankers/uitgangspunten vereist, bijvoorbeeld om te waarborgen dat trainees voldoende 'vlieguren' blijven maken.
- Wij vragen ons of hoe betrokken partijen de nieuwe eindtermen gaan vertalen naar het geïntegreerd mondeling praktijkexamen, en op welk moment en welke wijze hierover duidelijkheid komt.
- Ten slotte spreken wij de verwachting uit dat een gebruiksvriendelijk uniform platform beschikbaar komt (ter vervanging van de huidige portfoliosite), waarin trainees hun voortgang inclusief documenten op een zo eenvoudig en efficiënt mogelijke wijze kunnen vastleggen, dat door stagebureaus, begeleiders en beoordelaars eenvoudig toegankelijk, volgbaar en toetsbaar is, en dat de NBA dit platform gaat 'hosten'.